

Н. В. Агафонова переконливо наполягає на тому, що саме конституційна реформа є головним способом вирішення суперечностей між сучасними потребами розвитку суспільства та межами власне суспільного договору [4, с. 360].

Разом з цим, необхідно визнати й той факт, що для забезпечення поінформованої та ефективної участі суспільно свідомих і відповідальних громадян у політичних процесах держава має створити належні умови для засвоєння ними знань про нові можливості у цій сфері та набуття необхідних навичок для їх реалізації та подальшого розвитку демократичних цінностей.

Враховуючи викладене, вважаємо, що з метою забезпечення конституційного права суверену (народу) на владу важливо розглянути можливість закріплення в Конституції України таких форм безпосередньої демократії, як народна законодавча ініціатива, народне вето, народні обговорення, а також відкликання обраного народного представника.

1. Енциклопедичний словник з державного управління / Сурмін Ю. П. та ін. ; за ред. Ю. В. Ковбасюка, В. П. Трощинського, Ю. П. Сурміна. Київ: НАДУ, 2010. 820 с.

2. Зінченко В. В. Англо-американська модель права та конституціоналізму як інтегративна традиція і вагоме джерело нормативних цінностей сучасної міжнародної правової системи і демократії. *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право*. 2013. № 3. С. 89–101.

3. Самотуга А. В. Конституція України як «суспільний договір»: нотатки до наукової дискусії крізь призму її розробки, прийняття та внесення до неї змін. *Науковий вісник ДДУВС*. 2017. № 2. С. 59–68.

4. Агафонова Н. В. Конституція як об'єкт реформування. *Університетські наукові записки*. 2016. № 59. С. 351–366.

Сароян Р. М.

*курсант факультету
підготовки фахівців для органів
досудового розслідування*

Науковий керівник:

Христова Ю. В.

*доцент кафедри теорії
та історії держави і права
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент*

КОНЦЕПТУАЛІЗАЦІЯ ВЕРХОВЕНСТВА КОНСТИТУЦІЇ: ГЛОБАЛЬНИЙ ДИСКУРС ТА ПРАВОВА ТРАДИЦІЯ

Дослідженню правової природи верховенства конституції в системі права присвятили свої праці такі вчені, як: Д. Е. Аблязов, О. І. Багрій, Ю. Г. Барабаш, Ю. М. Бисага, А. П. Заєць, М. І. Козюбра, А. М. Колодій,

А. Р. Крусян, О. О. Майданник, М. В. Оніщук, В. Ф. Погорілко, С. П. Погребняк, І. Є. Словська, Ю. М. Тодика, які зробили істотний внесок у науково-теоретичну розробку цього питання та окреслили перспективні напрями його подальшого вивчення.

Відповідно до найбільш поширеного на сьогодні в науці конституційного права підходу положення частини другої статті 8 чинної Конституції України визначається як принцип верховенства Основного Закону, вперше в історії українського конституціоналізму [1, с. 116; 2, с. 23–24].

Зокрема, Д. Е. Аблязов за результатами проведеного у 2008 році дисертаційного дослідження на тему: «Принцип верховенства конституції» встановив, що він має три складові, а саме: 1) первинність конституційного регулювання; 2) визначення конституції як акта прямої дії, тобто гарантована конституцією можливість звертатися за захистом своїх прав виключно на підставі конституції, 3) універсальність конституції та конституційних норм [3, с. 25–31]

Щобільше, доктор юридичних наук І. Є. Словська наголошує на важливості призначення принципу верховенства конституції для функціонування та подальшого розвитку України, яке полягає у закріпленні та гарантуванні охоронюваних державою суспільних відносин як абсолютних цінностей [4, с. 101].

Разом з цим, необхідно зауважити, що деякі вчені вважають верховенство конституції складовою частиною принципу верховенства права, а відтак не виділяють його. Так, наприклад, Ю. Тодика констатує, принцип верховенства права проявляється через верховенство Конституції [5, с. 67.].

Цю думку поділяє А. Заєць, наполягаючи, що верховенство конституції – це складова принципу верховенства права [6, с. 4]. С. Погребняк у дисертаційному дослідженні «Основоположні принципи права» (2009 р.) на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук також не виокремлює верховенство конституції як самостійний принцип [7, с. 264–296].

М. Козюбра теж вважає невиправданим розглядати верховенство конституції відокремлено від верховенства права [8, с. 30].

Як аргумент на підтримку значущості верховенства Основного закону як окремого принципу зауважимо, що відповідно до статті 1 Закону України «Про Конституційний Суд України» забезпечення верховенства Конституції України є завданням цього органу конституційної юрисдикції [9]. Крім того, сам факт еволюції верховенства конституції від ідеального принципу до конституційної доктрини у правовій системі України довела О. І. Багрій за результатами дисертаційного дослідження «Доктрина верховенства Конституції України (за матеріалами практики Конституційного Суду України)» (2016 р.) [10, с.10], проте закріплення цього принципу в національному законодавстві наразі ще не завершено.

Наявні в науці конституційного права позиції щодо недоцільності існування «трьох верховенств» (права, конституції, закону) у рамках однієї правової системи спростовує і А. Р. Крусян, який за результатами дослідження теорії та практики сучасного українського конституціоналізму на рівні до-

кторської дисертації (2010 р.) зауважив, що принцип верховенства права та принцип верховенства Конституції і законів України є взаємозалежними, але не тотожними. Автор наполягає, що ці принципи, взяті в їх взаємодії і взаємному доповненні, поєднуючись один з одним і проявляючись один через одного, компенсують змістовно-прикладну невизначеність, яка властива кожному з них окремо [11, с. 167].

Принагідно зауважимо, що верховенство конституції також виражається у визначенні її активної ролі в правовому регулюванні базових аспектів життя суспільства та держави; використанні конституційних норм як норм прямої дії судами при вирішенні конкретних справ; її найвищій юридичній силі та пріоритетному використанні; вирішенні конфліктів та колізій між суб'єктами права із застосуванням конституційних норм. При цьому «нормативність» конституції, необхідно відокремлювати від її «верховенства», адже концепція конституційного верховенства описує здатність конституцій встановлювати ієрархічну першість у джерелах права.

Отже, розвиток українського конституціоналізму зумовлюється ефективною правового регулювання соціальних відносин, основою якого слід вважати систему законодавства при визнанні пріоритету Конституції як Основного Закону держави. Усе вищезазначене додатково обґрунтовує необхідність удосконалення законодавчої регламентації поняття верховенства Конституції шляхом його визначення у статті 8 Конституції України як принципу.

1. Колодій А. М. Конституція і розвиток принципів права України (методологічні питання) : дис.. докт. юрид. наук. 12.00.01, 12.00.02. Київ, 1998. 382 с.
2. Словська І. Є. Український конституціоналізм : етапи становлення і розвитку : дис.. канд.. юрид. наук. 12.00.02. Київ, 2004. 213 с.
3. Аблязов Д. Е. Принцип верховенства конституції: дис. ... кандидата юрид. наук: 12.00.02 / Аблязов Денис Едуардович. Острог, 2008. 201 с.
4. Словська І. Є. Принцип верховенства конституції в системі вітчизняного конституціоналізму. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2018. Серія Право. Вип. 29. Том 1. С. 99–102.
5. Тодька Ю. Н. Основы конституционного строя Украины. Харьков : Факт, 1999. 319 с.
6. Заєць А. Принцип верховенства права (теоретично-методологічне обґрунтування). *Вісник Академії правових наук України*. 1998. № 1(12). С. 4–6.
7. Погребняк С.П. Основоположні принципи права : дис... д-ра юрид. наук : 12.00.01/ Нац. юрид. акад. України ім. Я.Мудрого. Харків, 2009. 433 с.
8. Козюбра М. І. Принципи верховенства права і верховенства Конституції України: співвідношення. *Конституційне будівництво в Україні: теорія та практика*. Матеріали міжнародної наук.-практ. конф. 1–3 черв. 2000 р. Ужгород: «Закарпаття», 2000. С. 27–34.
9. Про Конституційний Суд України : Закон України від 13 лип. 2017 р. № 2136-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2136-19#Text> (дата звернення: 01.06.2021).
10. Багрій О. І. Доктрина верховенства Конституції України (за матеріалами практики Конституційного Суду України) : дис. ... к-та юрид. наук : 12.00.02 / Ужгород. нац. ун-т. Ужгород, 2016. 239 с.
11. Крусян А. Р. Сучасний український конституціоналізм: теорія і практика: дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.02. Одеса, 2010. 546 с.
12. Стецюк П. Б. Основи теорії конституції та конституціоналізму. Частина перша

: посіб. для студентів. Львів. Астролябія, 2003. 232 с.

13. Концептуалізація конституційної верховенства: глобальний дискурс і правова традиція URL : <https://www.cambridge.org/core/journals/german-law-journal/article/conceptualization-of-constitutional-supremacy-global-discourse-and-legal-tradition/6C4866DC3A13EBBAC4AB0DB22D517D2F#fn103> (дата звернення 05.06.2021).

14. Крусян А. Р. Сучасний український конституціоналізм. 2010. 560 с.

15. Погребняк С. Принцип верховенства права: сутність структура // Актуальні проблеми тлумачення і застосування юридичних норм : зб. ст. учасн. Міжнар. наук.-практ. конф., присвяч. пам'яті проф. П. О. Недбайла, 2008. С. 44-45.

16. Теоретичні засади конституціоналізму URL: <http://www.pravo.vuzlib.su>. (дата звернення 05.06.2021).

Гречишкін І. К.

курсант факультету підготовки фахівців для органів досудового розслідування

Науковий керівник:

Христова Ю. В.

доцент кафедри теорії та історії держави і права Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент

КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ НАРОДНОЇ ЗАКОНОДАВЧОЇ ІНІЦІАТИВИ: ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД

На сьогодні в законодавстві багатьох демократичних держав світу передбачено право народу на законодавчу ініціативу, а також визначені форми і порядок її реалізації.

Актуальність дослідження зарубіжного досвіду конституційно-правового регулювання народної законодавчої ініціативи обумовлена потребою виробити її оптимальну модель для впровадження в Україні, про що свідчать як історія вітчизняного конституціоналізму, так і численні законопроекти щодо законодавчої ініціативи Українського народу.

Вперше у світі право народу на законодавчу ініціативу (на місцевому рівні) було передбачено в США, зокрема, законом штату Массачусетс (1715 р.) [1, с. 6], а в Європі – у Конституції швейцарського кантону Ваадт (1845 року) [1, с. 198]. На федеральному рівні в Швейцарії народні законодавчі ініціативи були введені у 1891 р.

За результатами проведеного в межах даного дослідження аналізу конституційно-правового регулювання народної законодавчої ініціативи в зарубіжних країнах встановлено, що в більшості з них конкретизовано кількісні